

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

**Дипломна робота
магістра**

**з теми «ФОРМУВАННЯ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО
СТАТУСУ В ДОШКІЛЬНИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1 – M18z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньою програмою Дошкільна освіта
(заочна форма навчання)

Михайловська Ірина Валеріївна

Керівник: **Галаманжук Л. Л.**, доктор
педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Рецензент: **Єдинак Г. А.**, доктор наук з
фізичного виховання і спорту, професор

З М І С Т

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАТУС У КОМПЛЕКСНІЙ ОЦІНЦІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	9
1.1 Характеристика базових понять, пов'язаних із морфофункціональним розвитком дошкільників.....	9
1.2 Вікові особливості фізичного розвитку дошкільників.....	10
1.3 Вікові особливості розвитку фізичних якостей дошкільників.....	20
1.4 Умови утворення необхідного морфофункціонального статусу дошкільників.....	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	37
2.1 Методи дослідження.....	37
2.2 Організація дослідження.....	50
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАТУСУ СУЧАСНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	52
3.1 Зміна морфологічних характеристик дошкільників.....	52
3.2 Зміна функціональних характеристик дошкільників.....	56
3.3 Оцінка розвитку рухового потенціалу дошкільників.....	61
РОЗДІЛ 4 КОРЕКЦІЯ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНИЙ ПЕРІОД ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	68
4.1 Підходи до формування змісту занять з фізичної культури для поліпшення морфофункціональних характеристик дошкільників.....	68
4.2 Ефективність використання експериментальної розробки у поліпшенні морфофункціональних характеристик дошкільників.....	69
ВИСНОВКИ.....	82

	3
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	92
Додаток 1.....	93
Додаток 2.....	95
Додаток 3.....	96

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АТ — артеріальний тиск
- ВНС — вегетативна нервова система
- ДАТ — діастолічний артеріальний тиск
- ІГСТ — індекс Гарвардського степ-тесту
- ІПО — індекс периферійного опору
- ІР — індекс рівноваги
- МСК — максимальне споживання кисню
- ОГК — обвідні розміри грудної клітки
- ПАТ — пульсовий артеріальний тиск
- САТ — систолічний артеріальний тиск
- СОК — систолічний обсяг крові
- ХОК — хвилинний обсяг крові
- ЧСС — частота серцевих скорочень

ВСТУП

Актуальність теми. Формування здоров'я дитини, повноцінний розвиток її органів і систем організму — одна із головних проблем суспільства на сучасному етапі [32; 55; 56; 74]. Медичні працівники, педагоги і батьки констатують відставання, затримки, порушення, відхилення, невідповідність нормам розвитку неповноцінність здоров'я дітей [65; 76].

Система дошкільної освіти сьогодні враховує лише санітарно-гігієнічні норми умов життя дитини, здійснює нормування фізичних якостей і навичок [55; 56]. Проте сучасні підходи до вдосконалення педагогічного процесу, спрямованого на формування оптимального розвитку дитини, передусім фізичного і нервово-психічного, ґрунтуються на теоріях порівняльно-фізіологічних, онтогенетичних спадкових і набутих форм рухової та рефлексорної діяльності [20; 23]. Означене свідчить про необхідність урахування цих фізіологічних закономірностей під час використання засобів фізичного виховання для вирішення поставлених завдань.

Повноцінний фізичний розвиток, формування правильної постави, оптимального рухового стереотипу, розвиток моторики засобами фізичного виховання нерозривно пов'язані з гармонічною послідовною організацією нервової системи, її центрів відчуття, моторної функції, аналізаторів [21; 73]. Водночас без первинної діагностики стану функціонування основних систем організму дитини неможливо здійснювати ефективний педагогічний вплив на їхній розвиток [60; 66; 72]. У зв'язку із цим необхідно проводити відповідні дослідження, використовуючи комплексні характеристики організму дитини, однією із яких є морфофункціональний статус, що крім інших, вміщує рухові можливості дитини [3; 4; 9; 39].

Проте дослідження в означеному напрямі поодинокі [10], хоча повинні здійснюватися систематично (щонайменше один раз на десять років) у зв'язку з явищем акселерації, а в останній час — ретардації. Зазначене і зумовило вибір теми дипломної роботи магістра.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи на 2015-2019 роки проблемної лабораторії «Гендерні профілактично-оздоровчі технології фізичного виховання та реабілітації» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за темою «Програмування профілактично-оздоровчих і розвивальних технологій фізичної культури для дітей та студентської молоді».

Роль авторки, як співвиконавиці теми, полягала у визначенні показників морфофункціонального статусу дітей у дошкільний період, розробленні експериментального чинника та перевірці його ефективності у вирішенні поставлених завдань.

Мета роботи – визначити особливості морфофункціонального статусу дітей у період 3-6 років при використанні різних варіантів виконання фізичних вправ на заняттях з фізичної культури.

Для досягнення поставленої мети вирішували такі **завдання**:

1. Вивчити за даними джерел інформації стан розв'язання досліджуваної проблеми.

2. Визначити тенденції та статево-вікові особливості вияву й зміни морфофункціональних характеристик дітей у період між 3 і 6 роками життя при використанні чинного змісту занять з фізичної культури.

3. Розробити та експериментально перевірити ефективність запропонованого підходу до виконання рухових дій і фізичних вправ у корекції морфофункціонального стану дітей у дошкільний період на заняттях з фізичної культури.

Об'єкт дослідження – морфофункціональний статус дітей 3-6 років.

Предмет дослідження – тенденції й особливості вияву і динаміки показників морфофункціонального статусу дітей у період між 3 і 6 роками життя.

Методи дослідження. Досягнення поставленої мети забезпечувалося використанням адекватного комплексу методів, а саме: на теоретичному

рівні – аналізу, систематизації, узагальнення; на емпіричному рівні – педагогічних (спостереження, тестування, експерименту), медико-біологічних (антропометрії, фізіометрії), математико-статистичних.

Наукова новизна роботи:

– доповнено дані про статево-вікові особливості вияву та зміни морфофункціональних характеристик, у тому числі рухових можливостей дітей у період між 3 і 6 роками життя при використанні ними різних підходів до виконання рухових дій і фізичних вправ;

– дістали подальшого розвитку знання про особливості формування морфофункціонального статусу дівчаток і хлопчиків у період між 3 і 6 роками життя;

– дістали подальшого розвитку знання про тенденції та статево-вікові особливості динаміки рухових можливостей дітей між 3 і 6 роками життя;

– дістали подальшого розвитку знання про ефективність різних параметрів виконання рухових дій і фізичних вправ на заняттях з фізичної культури дітей 3-6 років у закладі дошкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні передумов для розроблення нормативів оцінки розвитку морфологічних, функціональних показників, рухових можливостей дітей дошкільного віку у період 3-6 років, а також програм корекції їхнього морфофункціонального статусу на заняттях з фізичної культури.

Водночас, результати дослідження можуть бути використані під час читання лекцій, проведення семінарських занять на педагогічному факультеті, факультеті фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дипломного проекту магістра були апробовані на XII Міжнародній науковій конференції пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна «Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2019), III Міжнародному науковому конгресі істориків фізичної культури «Історія

фізичної культури і спорту народів Європи» (Луцьк, 2019), звітних науково-практичних аспірантів, викладачів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018-2019).

Публікації. Основні результати дослідження за темою дипломного проекту магістра викладено в одній науковій статті в науковому фаховому виданні України з педагогіки, що включене до міжнародних наукометричних баз.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 96 сторінках, з яких 83 – основного тексту, що містить 11 таблиць. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку 77 використаних джерел інформації та 3 додатків.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню вивченість питання, пов'язаного з формування морфофункціонального статусу дітей дошкільного віку на сучасному етапі, а також сприяв визначенню найбільш інформативних тестів і функціональних проб, що дозволяють провести ефективний моніторинг морфофункціонального статусу дітей у період між 3 і 6 роками життя.

2. За даними констатувального педагогічного експерименту фізичний розвиток дівчаток і хлопчиків між 3 і 6 роками життя відзначається покращенням усіх показників та особливостями, що пов'язані зі статтю. Так, при найбільшому прирості довжини тіла від 3 до 4 років його величина значно більша у дівчаток. Маса тіла хлопчиків найбільше зростає від 5 до 6 років, у дівчаток – від 4 до 6 років, а приріст значно більший у перших. ОГК протягом трьох років суттєво збільшується у хлопчиків та виявляє тільки тенденцію до покращення у дівчаток.

3. Кількість захворювань на тонзиліт, синусит у дівчаток і хлопчиків у період між 3 і 6 роками є сталою, а саме в межах 15 і 16 випадків протягом року відповідно, а кількість випадків запалення аденоїдів зростає від двох у 3 роки до 10 у 6 років. Із 52 до 46 зменшується кількість дітей, які мають порушення постави, із 52 до 41 – які мають плоскостопість і відхилення у функціонуванні серця, із 41 до 37 – підвищену рухливість суглобів унаслідок функціональної слабкості суглобо-зв'язкового апарату.

4. Діяльність серцево-судинної системи хлопчиків і дівчаток у період між 3 і 6 роками життя відзначається однаковою спрямованістю зміни: у перших систолічний і діастолічний АТ збільшується відповідно на 17,8 і 8,0 мм рт. ст, СОК та ХОК – на 52,1 % і 36,9 %; у других – збільшується на 22,8 і 7,1 мм рт. ст, 62 % і 47,3 %. ЧСС у спокої за цей період знижується

відповідно на 5,8 і 7,2 ск·хв⁻¹, але має лише позитивну тенденцію до зміни показника.

5. Загальна фізична працездатність 6-річних хлопчиків і дівчаток практично однакова, – відповідно 57,1 та 57,5 у. о., що відповідає нижчому від середнього рівню вияву. Реакція серцево-судинної системи у них відзначається раціональним способом адаптації до фізичного навантаження, оскільки після трихвилинного відпочинку недовідновлення пульсу виявлено тільки у 13 % хлопчиків та 8 % дівчаток.

6. Результати використання запропонованої розробки забезпечила досягнення 6-річними дівчатками та хлопчиками значно вищих значень показників їх морфофункціонального статусу, порівняно з результатами, якими відзначалися їхні однолітки, але які на заняттях з фізичної культури використовували традиційний підхід до виконання рухових дій і фізичних вправ при вирішенні різних за змістом завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Г. П. Физическое развитие детей и подростков. Київ: Здоровье, 1985. 75 с.
2. Ареф'єв В. Г., Столітенко В. В. Фізичне виховання в школі. Київ: ІЗМН, 1997. 152 с.
3. Ареф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту). Кам'янець-Подільський: Абетка, 2000. 243 с.
4. Аршавский И. А. Физиологические механизмы и закономерности индивидуального развития. - М.: Наука, 1981. – 282 с.
5. Ашмарин Б. А. Теория и методика физического воспитания. - М.: Просвещение, 1990. - 287 с.
6. Бальсевич В. К. Онтокинезиология человека. М.: Теория и практика физ. культуры, 2000. 275 с.
7. Бальсевич В. К. Очерки по возрастной кинезиологии человека. М.: Теория и практика физ. культуры, 2009. 218 с.
8. Бар-Ор О., Роуланд Т. Здоровье детей и двигательная активность: от физиологических основ до практического применения / пер. с англ. И. Андреев. Київ: Олімп. л-ра, 2009. 528 с.
9. Білецька В. В. Теоретико-методичне обґрунтування тестування фізичної підготовленості молодших школярів у процесі фізичного виховання: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. НУФВСУ. Київ, 2008. 20 с.
10. Боделан О. Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності: автореф. дис... канд. пс. наук: 19.00.07. ОНУ імені В. Мечнікова. Одеса, 2000. 19 с.
11. Бойко В.В. Целенаправленное развитие двигательных способностей человека. М.: ФиС, 1990. 192 с.
12. Бріжати́й О. В. Підлісний В. І. Методи контролю у фізичному вихованні: навчально-методичний посібник. Суми: СДПІ, 1997. 120 с.

13. Бутин И. М., Викулов. А. Д. Развитие физических способностей детей. М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. 80 с.
14. Вайнбаум Я. С., Коваль В. И., Родионова Т. А. Гигиена физического воспитания и спорта: учеб. пособ. М.: Академия, 2003. 240 с.
15. Вильчковский Э. С. Развитие двигательных функций у детей. - К.: Здоровье, 1983. - 208с.
16. Волков Л. В. Физические способности детей и подростков. Київ: Здоров'я, 1981. 120 с.
17. Волков Л. В. Контроль и коррекция физической подготовки детей и подростков: учеб. пособ. Переяслав-Хмельницкий, 1991. 28 с.
18. Вайнбаум Я. С., Коваль В. И., Родионова Т. А. Гигиена физического воспитания и спорта: учеб. пособ. М.: Академия, 2003. 240 с.
19. Волинець Ю. Й., Голас А. М. Критерії оцінювання контрольних навчальних нормативів і вимог дітей на уроках фізичної культури: метод. рекомендації. Луцьк, 2001. 26 с.
20. Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Друкарня Рута, 2019. 154 с.
21. Гужаловский А. А. Основы теории и методики физической культуры: учебник. М.: Физкультура и спорт, 1986. 365 с.
22. Давиденко О. В., Семененко В. П., Фандікова Л. О. Основи програмування фізкультурно-оздоровчих занять з дитячим контингентом. Тернопіль: Астон, 2003. 144 с.
23. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання дітей: навч. посібник. Київ: Оріяни, 2001. 152 с.
24. Дубогай О. Д. Навчання в русі. Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі: навч. посібник. Київ: Шкільний світ, 2005. 112 с.
25. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини: монографія. Київ: Шк. світ, 2006. 128 с.

26. Дубогай О. Д. Комплексна методика вивчення й оцінки рухового розвитку організму молодших школярів. Основи здоров'я та фізична культура. 2007. № 6. С. 10-13.

27. Єдинак Г. А., Галаманжук Л. Л. Корекція психофізичного стану старших дошкільників з різною руховою асиметрією як педагогічна проблема. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2010. № 4. С. 35–38.

28. Іванова Л. І., Путров С. Ю., Карпюк Р. П. Теорія і методика оздоровчої фізичної культури: навч. посібник. Київ: Козарі, 2010. 276 с.

29. Кашуба В. О., Бондарь О. М. Сучасні оздоровчі технології у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Спортивний вісник Придніпров'я. 2010. № 3. С. 139-141.

30. Кривецька Г. В. Передумови ефективного розвитку моторної функції дошкільників у процесі виконання фізичних вправ: дипломна робота магістра. 012. Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018. 94 с.

31. Ковальчук Л. В. Психофізичний розвиток як фактор готовності шестилітніх дітей до навчання в школі: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2007. 20 с.

32. Козіброда Л. В. Організаційно-методичні аспекти фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2006. 20 с.

33. Коцур Н. І. Основи педіатрії і гігієни раннього та дошкільного віку: навч. посібник. Чернівці: Книги ХХІ, 2010. 576 с.

34. Кривчикова О., Лясота Т. Психомоторний стан як фактор адаптації учнів початкових класів до умов навчання в школі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2008, Т. 1. С. 162-164.

35. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня М. М. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посібник. Київ: Олімп. л-ра, 2011. 224 с.
36. Мурахов И. В. Оздоровительный эффект физической культуры и спорта. Київ: Здоров'я, 1989. 266 с.
37. Мурза В. П. Фізичні вправи і здоров'я. Київ: Здоров'я, 1991. 256 с.
38. Мицкан Т. Характеристика здоров'язбережувальних технологій у дошкільних навчальних закладах. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2014. Вип. 20. С. 12-20.
39. Пангелова Н. Є. Формування гармонійно розвиненої особистості дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання: монографія. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О. М., 2013. 432 с.
40. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Поніманська. — К. : Академвидав, 2008. — 456 с.
41. Рибковський А. Г., Канішевський С. М. Системна організація рухової активності людини: монографія. Донецьк : ДонНУ, 2003. 436 с.
42. Романенко В. А. Двигательные способности человека: монография. Донецк : Новый мир. УКЦентр, 1999. 336 с.
43. Романенко В. А. Диагностика двигательных способностей. Донецк: ДонНУ, 2005. 290 с.
44. Сиротюк А. Л. Сенсомоторное развитие дошкольников: учеб. пособ. М.: Директ-Медиа, 2014. 80 с.
45. Солодков А. С. Коррекция физического и функционального развития детей путем рационализации двигательного режима. Адаптивная физическая культура. 2004. № 3 (19). С. 17-22.
46. Стратегии и рекомендации по здоровому образу жизни и двигательной активности: сб. материалов ВООЗ / сост. Е. В. Имас, М. В. Дутчак, С. В. Трачук. Київ: НУФВСУ «Олімп. л-ра», 2013. 528 с.
47. Тітов І. Г. Вступ до психофізіології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2011. 296 с.

48. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: підручник [в 2-х т. / за ред. Т. Ю. Круцевич]. Київ : Олімп. л-ра, 2008. Т. 1. 391 с.

49. Трачук С. В. Моделювання режимів рухової активності молодших школярів у процесі фізичного виховання: автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. НУФВСУ. Київ, 2011. 18 с.

50. Van Praag, E. (2000). Development of anaerobic function during childhood and adolescence. *Pediatric Exercise Science*. N 12, 150-173.

51. Никитюк Б. А. Интеграция знаний в науках о человеке (интегративная анатомическая антропология): монография. М.: Спорт АкадемПресс, 2000. 440 с.

52. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд. О. М. Байер, Л. В. Батліна, А. М. Богуш [та ін.]; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 200 с.

53. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.

54. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І Волинець; наук. кер. програмою: Проскура О. В., Кочина Л. П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н. В.; авт. кол.: Беленька Г. В., Белкіна Е. В., Богініч О. Л., Богданець-Білоskalенко Н. І. [та ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головне упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 3-є вид., доопр. та доп. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.

55. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р. [та інші]. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.

56. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долина, Т. В. Дяченко [та ін.]. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.

57. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонов О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.]: наук. керівник О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.

58. Галаманжук Л. Л. Теоретико-методичні засади превентивного розвитку рухової активності дітей дошкільного віку у процесі занять фізичною культурою: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02. Чернігівський нац. пед. у-тет імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2016. 602 с.

59. Зверєва І. Д. Розробка та впровадження програм з навчання життєвим навичкам: міжнародні і вітчизняні підходи. Практична психологія та соціальна робота. 2004. № 4. С. 53-57.

60. Дитина в дошкільні роки. Програма розвитку, навчання і виховання 2-е вид. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2004. 336 с.

61. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: метод. посібн. / Кононко О. Л., Плохій З. П., Гончаренко А. М. [та ін.]. Київ: Світич, 2009. 208 с.

62. Вітос Я. К. Розвиток психомоторики дітей 5–6 років засобами східних одноборств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2015. 19 с.

63. Безруких М. М., Фарбер Д. А.. Физиология развития ребенка: теоретические и прикладные аспекты. М., 2000. 125 с.

64. Пасічник В. М. Удосконалення фізичних і розумових здібностей у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку з використанням інтегрально-розвивальних м'ячів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2014. 20 с.

65. Маляр Н. С. Організаційно-методичні основи превентивного фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку: дис. на здобуття

наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2014. 197 с.

66. Поліщук В. В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. ЛДУФК. Львів, 2008. 20 с.

67. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. НУФВСУ. Київ, 2014. 39 с.

68. Козіна Ж. Л. Структура фізичного, психофізіологічного розвитку та фізичної підготовленості дітей 1–5 років. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту. 2011. № 8. С. 40-44.

69. Воропай С. Динаміка прояву силових здібностей 4–13-річних дітей центрального регіону України. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2002. С. 176-178.

70. Ноткина Н. А. Двигательные качества и методика их развития у дошкольников: учеб. пособ. СПб.: Питер, 2006. 143 с.

71. Солодков С. С., Бауэр В. А. Управление процессом физического воспитания шестилеток на основе разработанных модельных параметров факторов СФП и ОФП. Теория и практика физ. культуры. 2001. № 8. С. 21-27.

72. Стрельцов В. П., Банникова Т. А. Спортивно-оздоровительная тренировка старших дошкольников: проблема и решение. Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2003. № 3. С. 46-48.

73. Лях В. И. Координационные способности: диагностика и развитие. М.: Дивизион, 2006. 290 с.

74. Носко М. О. Вплив занять фізичною культурою на розвиток дітей дошкільного віку. Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. 2004. № 2. С. 67-75.

75. Роговик Л. С. Психомоторна дія як фактор розумової активності в навчанні дітей п'яти-восьми років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пс. наук: 19.00.07. КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2003. 20 с.

76. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті : навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Видавництво «Оіюм», 2012. 280 с.

Список праць, опублікованих за темою роботи:

77. Михайловська І., Єдинак Г., Галаманжук Л. Навчання майбутніх дошкільних педагогів визначати функціональний статус дітей у дошкільний період. Історія фізичної культури і спорту народів Європи [Текст]: зб. тез доп. III Міжнар. наук. конгр. іст. фіз. культ. (10–12 верес. 2019 р.)/уклад.: А. В. Цьось, С. Я. Індика. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. С. 65-66. [електронний ресурс] – <http://conferences.eenu.edu.ua> 74 с.